

FAİR-PLAY KAVRAMININ GELİŞTİRİLMESİNDE OKUL SPORUNUN YERİ ve ÖNEMİ

Zekai PEHLİVAN¹

Geliş Tarihi: 01. 03. 2004

Kabul Tarihi: 07. 05. 2004

ÖZET

Günümüzde bir eğitim aracı olan spordan daha fazla verim elde edilebilmesi; ilk çağlardan günümüze kadar gelen spor ahlakı ve felsefesi ilke ve kurallarına bağlı kalmakla mümkün olabilecektir. Spor kavramı içerisinde öne çıkan, aslında bir ahlak kavramı ve eğitim ilkesi olarak kabul edilen *fair-play*; hoşgörü, centilmenlik, erdemlilik, haklara saygı, iyiyi ve güzeli takdir etme, dürüstlük ve eşitlik gibi insani özellikleri içeren ve sporun da özünü oluşturan bu kavramın, okul sporu aracılığıyla bireylere kazandırılması, sporun geleceği ve demokratik yaşam açısından da önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fair-Play, Okul Sporü.

SPORT IN SCHOOLS FOR IMPROVING THE CONCEPT; FAIR-PLAY

ABSTRACT

Today, in order to get more efficiency in sport, which is a means of education, can only be possible if we conform to sports ethics and philosophy that have kept going from the early ages up to now. Fair-Play, actually it is accepted to be a moral concept and a principal of education, is brought forward in sport concept, and that it includes, tolerance, gentlemanliness, virtuosity, respect to the rights, appreciating the good and the beautiful, honesty and equality. This concept forms the essence of sport and having it obtained by doing sport, has significance on the future of sports and the democratic life.

Key words: Fair-Play, Schools Sports.

GİRİŞ

Günümüzde; bir eğitim aracı olan sporun, toplumun bütün kesimleri tarafından kullanılmakta olduğu görülmektedir. Spordan olabildiğince fazla verim elde edebilmek, ilk çağlardan günümüze kadar gelen spor ahlakı, felsefi ilke ve kurallarına bağlı kalmakla mümkündür (1,2). Spor, barış, hoşgörü, eşitlik, disiplin, erdem, haz, hak, hukuk, mutluluk, sevgi ve saygı gibi insan onuruna yakışır kavramları bünyesinde taşıdığı gibi; hüznün, keder, stres gibi yine insani özellik taşıyan kavramları da içeren bir etkinlik olarak, insanın bütün varlığını etkileyen bir kavram olma niteliğini halen devam ettirmektedir. *Fair-Play* kavramı ise en başta insan onuruna gösterilen saygının ifadesi olarak ortaya çıkmış, sporun her aşamasında ve her türünde hakça ve dürüstçe oyun oynamanın ereksel bir ahlaki ilkesi olarak kendini kabul ettirmiştir.

Aslında İngilizce bir deyim olan *fair-play*'in; sporda centilmenlik anlamına geldiği, dünyanın bütün halkları tarafından bilinmektedir. İngilizce'de *Fair*, güzel, zarif, hoş, saf, lekesiz, şerefli, dürüst, doğru, adil anlamına gelmektedir (3,4). Bu kavram spora indirildiğinde; hakça, dürüstçe bir oyun, kurallara bağlılık, rakibe saygı, haksız avantajdan kaçınma ve rakibin haksız dezavantajlarından yararlanmaya kalkışmama; rakibi yenmekten değil, rakiple beraber olmaktan zevk almayı; takımınızın attığı gol kadar, takımınıza atılan golün de güzelliğini takdir etmeyi ilke olarak benimsemek anlamını ifade etmektedir.

Fair-play kavramı sadece hakem-sporcu ya da iki sporçuyu ilgilendiren yeni bir iletişim biçimi değildir. *Fair play*, spor alanlarında seyirciden masöre, sporçudan antrenöre, yöneticiden hakeme kadar kısacası spora katılan herkesi doğrudan ilgilendiren yeni bir anlayıştır. "Takımınızı destekleyebilirsiniz ama, karşı takıma hakaret etmek hakkınız yoktur" ilkesi kabul edilir.

¹ Mersin Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Tarihçesi:

Sporla *fair-play* kavramının tarihsel kökenleri, Antik Çağ Olimpiyat Oyunları, Orta Çağ Şovalye Turnuvaları ve 19.Yüzyıl İngiltere'sinin sosyo-kültürel yapısı; özellikle yatılı kolejlerde (Puplik School), amatör kurallar ve sosyal sınıflar içerisinde bu kavramın kendine bir anlam bulduğu görülmektedir. Günümüzdeki anlamıyla *fair play* kavramının, genellikle 19. Yüzyılda İngiltere'de ortaya çıktığı ileri sürülmektedir (5).

19. yüzyılın ilk yarısında tarihçi ve ilahiyatçı olan Thomas Arnold müdürlüğünü yaptığı Rugby Kolejinde, spora karşı özel bir ilgi duymamakla birlikte, moral eğitim aracı olarak sporu kullanıyor; huzursuz, şımarık, uyumsuz ve tembel çocukları spor aracılığı ile genç centilmen olarak yetiştirmeyi amaçlıyordu. Bu amaçla, boş zamanlarda öğrencilerin spor yapmalarına izin veriyor ve öğretmenleri de oyunlarda centilmenliğe aykırı davranışların denetlenmesi için görevlendiriyordu (6). Arnold'un bu tutumu genel olarak toplumda ve dolayısıyla spor sahalarında *fair-play* kavramının yerleşmesine olumlu ortam hazırlamış, araç olarak görülen spor ve sporda *fair-play* düşüncesi, okullar aracılığı ile zamanla amaç haline geldiği görülmüştür (5). Sporda centilmenliğin bir ahlak ifadesi olarak övüldüğü kolejlerden öğrenciler üniversitelere, oradan da bütün kıtalara *dağılılarak fair-play* kavramını beraberinde taşıyor ve yaygınlaştırıyorlardı. Bu kavram, modern olimpiyatların başlamasıyla daha verimli ve vazgeçilmez bir ilke olarak, olimpizm ruhu içinde ifade edilmeye başlamasıyla daha önemli ve vazgeçilmez bir ilke olarak, olimpizm ruhu içinde ifade edilmeye başlandığını yapılan incelemelerde görmekteyiz. Uluslar Arası Olimpiyat Komitesi ve Ulusal Komiteler spor ortamının bulunduğu her yerde spor ahlakına, insan onuruna aykırı davranışları önlemede *fair-play* kavramını öne çıkarma çabası içerisindeydi.

İnsani ve Toplumsal Boyutu:

Fair-Play kavramını insani ve toplumsal boyut açısından inceleyecek olursak; hümanist ahlakın amacı, insanın kötülüğünü bastırmak değil, insanın tabiatında var olan birinci derecede imkanların yaratıcı bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır. Eğer toplum, insanları erdemli yapmak istiyorsa, onları yaratıcı olmaya çalışmalı, dolayısıyla yaratıcılığı geliştirecek ortamı hazırlamalıdır (7). Bu düşünceden hareketle, eğitimin genel amaçlarını kapsamına alan *fair-play*; demokratik eğitim anlayışıyla da bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü, demokratik eğitim bireylerin ilgi, istek ve yeteneklerini ölçüt alan bir anlayışı gerektirmektedir.

Diğer yandan, iyilik ve kötülük kararı bir alın yazısı değil, insanın kendisine bırakılmış bir karardır. Bu, insanın kendi mutluluğunu ciddi bir biçimde ele alma yeteneğine ve içinde yaşadığı toplumun ahlaki problemleriyle yüz yüze gelme isteğine bağlıdır. Başka bir anlatımla; kendisi olma ve kendisi için olma cesaretini göstermesiyle orantılıdır (7). Önce fizyolojik fonksiyonlarla, daha sonra da davranışlarla ilgili daha karmaşık konularda iyiyi kötünden ayırma yeteneğimizin temelleri çocuklukta atılır. Küçük yaşlarda ise karakter yapısı gelişimi tamamlanmış değildir. Çocuk iyi ile kötüyü ayırmasına imkan verecek bir duyguya zamanla, karakter yapısının gelişmesi ve oturması ise; çocuk ve gençlerin "iyi" dediğimiz kişi veya davranışlarla karşı karşıya kalındığında oluşmaktadır. Çocuğun değer yargıları, hayatındaki önemli kişilerin göstermiş olduğu dostça ya da düşmanca tepkilere göre oluşur. Bu önemli kişiler arasında anne-baba, aile bireyleri, öğretmenler, sporcular, sanatçılar, yazarlar, arkadaşları gibi kişiler bulunmaktadır (7,8).

Eğitimin temel amacı erdemli insan yaratmaktadır. Erdemlilik ise, insanını kendi varlığına karşı gösterdiği sorumluluktur. Erdem, her organizmanın sahip olduğu özel imkanların açılıp gelişmesidir. İnsan için erdemli olmak demek, en çok insan olduğu insanı niteliklerini en fazla geliştirdiği bir duruma ulaşmış olmak demektir (7). Aristoteles'e göre erdem (kusursuzluk); etkinlik demektir. İnsanın amacı olan mutluluk, etkinlik ve kullanımın sonucudur. Aristoteles, etkinlik kavramını açıklamada olimpiyat oyunlarını örnek olarak göstermekte ve "*taç kazananlar en güçlü ve güzel olanlar değil, mücadele ederek yarışanlar ve bunu hak ederek kazananlar; etkinlik gösterenlerdir*" (7) biçimindeki ifadesi, sadece sporcuların değil, bütün bireylerin mücadele azmi, yetenekleri, çalışma disiplini, kendi hakkını koruması, başkalarının hakkına saygı duyması gibi özelliklerin, kısacası yarış içerisinde olan herkesin başarısını tamamlayan, onu yaşadığı toplumda bir kat daha saygın kılan etmenler olduğuna işaret etmektedir.

Spora hangi düzeyde ve biçimde katılırsak katılalım (sporcu, antrenör, yönetici, hakem, seyirci vb.) bir disiplin içerisinde, dürüst, ahlaklı, erdemli, saygılı ve hoşgörülü davranmada herkesin dikkat etmesi gereken konu şu olmalıdır: Kurallar ister yazılı olsun, ister olmasın, doğruluk ve şeref kavramlarının gerekleri yerine getirilmelidir. Bu bağlamda biçimsel ve biçimsel olmayan tarzda ifade edilen *fair-play* kavramını benimsemek ve ona uygun davranışta bulunmak, toplum eğitiminin yanı sıra; sporcuları da olabilecek tehlikelerden koruyacak ve insanlığa şeref kavramını benimsetecektir (9).

Özellikle futbol karşılaşmalarında tribünleri dolduran seyirci grupları insanlıkla bağdaşmayan türde gösteriler sergilemekte ve birçok insanın ölümüne ve yaralanmasına neden olmaktadır. Bu gruplar rakip imajını göstermektedir. Spor alanlarında meydana gelen bu şiddet olaylarını mevcut emniyet tedbirleriyle önlemek mümkün olamamaktadır. Bu sorunun çözümünde en etkili yol ise, *fair-play* kavramını toplumda yerleştirmek ve bu yönde eğitim çalışmaları yapmak;

her fırsatta bu kavramı sporcu, yönetici, hakem ve seyirci bilincinde taze tutmaktır. Özellikle izlediğimiz ABD 1994 ve 2002 Japonya-G. Kore Futbol Dünya Kupası'nda bütün seyirci, sporcu, antrenör ve yöneticilere sürekli hatırlatılan ve sıcak tutulan *fair-play* kavramının nedenli etkili olduğu görülmüştür.

Fair-play kavramını sporcu açısından değerlendirecek olursak; sporcunun, rakibi ile eşit şartlarda bulunması için samimi bir arzu duyması, rakibinin kötü durumundan istifade etmeyi reddetmesi, yazılı kurallar dahilinde rakibine belirli avantajlar sağlaması, bu kurallardan tek taraflı olarak yararlanmaya kalkışmaması demektir. Sporcu aynı zamanda kendi yarar ve yargısına uygun olmasa bile, hakemlerin doğru karar almalarına yardım etmelidir. Sporcu galibiyet ve ödülü ikinci planda görerek, azimli ve istikrarlı şekilde sadece yazılı kurallara değil, yazılı olmayan kurallara da uyması beklenmelidir. Takımı oluşturan sporcular, sadece kendilerine değil, aynı zamanda takımın bütün üyelerine karşı da sorumludur. Bu nedenle, her sporcu takımında bulunan diğer sporcu arkadaşlarına destek olmalı, onlara cesaret vermeli ve onlar üzerinde yararlı bir etkisi olmalıdır. Takımda bulunan bütün sporcular birbirlerini ölçüp değerlendirmeli ve birbirlerine karşı hakem durumunda olmalıdır. Bu açıdan takım kaptanları özellikle *fair-play* konusunda çok yetenekli, inançlı, istekli ve becerikli sporcular arasından seçilmelidir.

Eğitim Programları ve Öğretmen Davranışları:

İster Freud'un yaklaşımı gibi insanı biyolojik bir varlık kabul edip doğuştan kötü, isterse Fromm gibi ne kötü ne de iyi bir varlık olarak kabul edelim. İnsan, iyiyeye ve mutlu olmaya eğilimli bir özellik taşımakta ve bunu da kendisine hedef seçmiş bulunmaktadır. Bireyin yaşam gayesi mutlu olmaktır. Mutluluğa giden yolda yüksek değerlerin oluşması önce “kural bilinci”nin geliştirilmesiyle olanaklıdır. Kural bilinci ve ahlak gelişimi çocuk ve genç yaşlarda verilecek eğitimle mümkündür. Bu alanda en büyük görev aileden sonra okulda verilen eğitime düşmektedir. Günümüzde okullar, çocuk ve gençleri sadece gelecekteki meslek, aile ve çevrelerinde ortaya çıkan sorunları çözebilecek bilgi, beceri ve yeniliklerle donatmakla kalmayan, bunların ötesinde; çocuk ve gençlere ruhsal ve fiziksel olarak en duyarlı oldukları okul çağlarında hoşgörülü, demokratik, adil, dayanışmalı, yardımsever, eleştirel düşünen, seven ve haklara saygılı türündeki evrensel olarak kabul edilen davranış ve alışkanlıkları kazandırmada; iyiyi, güzeli doğruyu, erdemliliği, ahlaklı olmayı göstermek ve hatta bunu yaşamak ve yaşayarak öğretmede okullar önemli rol oynamakta ve hatta bu okullarda görev yapan bütün personelin görevlerinin birinci sırasını oluşturmaktadır (9). Ancak, okullarda bu yönde uygulamalar yapmanın sınırlarının çizilmesi zor olabilmektedir. Felsefi olarak *fair-play* kavramına uygun davranışlarda bulunma düşüncesinin kabul edilmesi, programlar ve uygulamaların bu felsefi düşüncenin üzerine oturtulması, sorunun çözümünde kolaylıklar sağlayacaktır. Ders içi ve ders dışı sportif etkinlikler olarak adlandırdığımız okul sporu bu aşamada öne çıkan, çarpıcı ve etkileyici sonuçları olan bir alan olması bakımından önem taşımaktadır. Çocuk ve gence, spor ortamında *fair-play* kavramını hatırlatacak durumun doğması, erdemli bir toplum yaratmada okul içi ve okul dışı sporun sürekli kontrol altında tutulması gerektiğini zorunlu kılmaktadır. Okul spor yarışmalarında emniyet güçlerinin görev almaları *fair-play'e* ne kadar ihtiyacımızın olduğunun da bir kanıtıdır.

Okul sporunun ahlaki ve insani genel amaçlarını şu şekilde özetleyebiliriz: Çocuk ve gençlerde bedensel, zihinsel, tinsel ve toplumsal sağlık bilincinin uyandırılması ve onlara bu değerlerin kazandırılmasıdır. Bu genel amaç çerçevesinde çocuk ve gençlerde dayanışma ve işbirliği duygusunu geliştirmek, kural bilinci oluşturmak, paylaşım, adalet, hoşgörü ve yardım severlik gibi insanı değerlerin yanı sıra sporun; insan, doğa ve toplumsal alanlardaki etkisi ve işlevi konularında bilinçlendirmek okul sporunun en önemli eğitim amaçları ve ilkeleri arasındadır.

Okul programlarında yer alan ders ve konular bir birinden ayrı görünse de genel amaç olarak yukarıda belirtilen değerleri çocuk ve gençlere kazandırmayı hedeflemektedir. Bu nedenle okullardaki beden eğitimi dersleri ve ders dışı sportif faaliyetlerin özel bir önemi ve anlamı bulunmaktadır. Çağdaş okul spor faaliyetleri, çocuk ve gençleri bir yandan spor için eğitirken, diğer yandan da onları sporla eğitmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle okul spor faaliyetleri beden eğitimi derslerinden ayrı olarak, çocuk ve gençler için daha yaşamsal ve toplumsal açıdan işlevsel bir yapıya sahiptir. Çocuk ve gencin bireysel özellikleri ve ilgileri doğrultusunda etkinliklerde bulunması eğitimbilimsel önemli bir ilkedir. Bundan dolayı Okul sporunda yüksek performans gösterme temel bir ilke olmamalıdır (9).

Kabul edilen bir gerçek vardır ki; her şeyin temeli eğitimidir. Bu temel düşünceden hareketle, sadece beden eğitimi derslerinde öğrencilere istenilen davranışların kazandırılması mümkün olmadığından, eğitim programlarının; ders dışındaki etkinlikleri de kapsayacak biçimde düzenlenmesi gerekir. Ders dışı etkinlikleri dersin devamı biçiminde organize etmek ve yürütmek ise esas ilkedir. Bu etkinliklere gönüllü olarak katılan öğrenciyi istenilen yönde eğitmek daha kolay olacağından, program yapımcıları, öğretmen ve yöneticilerin bu fırsatı yerinde ve doğru değerlendirmeleri gerekir. Okullarda verilecek olan eğitimin, *fair-play* kavramını gerçekleştirecek türde olmasına özen gösterilmesi; toplumda hoşgörünün daha kolay yerleşmesini, kurallara uyma ve saygılı olmayı sağlamada en temel işlevi göreceklerdir. Günümüzde, ilk ve ortaöğretim kurumlarında tek amaç olarak algılanan ve işlenen “*kazanma duygusu*” yöneticiyi, öğretmeni ve sporcu öğrenciyi ahlak dışı davranışlara sürüklemektedir. “Rakibi sakatlar, onun başarısını engeller ve kazanırım” biçiminde ki düşünce, spor dışı amaçlara hizmet etmekte ve bu yönde davranışlar sergilemektedir. Bunun

sonucu olarak da sakatlanan çocuk ve gençler erken yaşta sporun dışına itilmekte, kalıcı sakatlıklar oluşmakta, onurları ve kişilikleri zarar görmektedir.

Ülkemizde ilk ve ortaöğretime yönelik beden eğitimi öğretim programlarının genel amaçları incelendiğinde; büyük oranda psiko-motor ve bilişsel alana yönelik olduğu görülmektedir (10). *Fair-play* kavramını da kapsamına alan duyuşsal alana yönelik amaçların az da olsa konulmasına rağmen, bu amaçların kazandırılmasına yönelik uygulamaların olmadığı gözlenmektedir. Beden eğitimi dersleri fiziksel uygunluk (fitness) ve disiplini amaç edinmiş, ders dışı spor etkinlikleri ise yarışma ve bunun doğal sonucu olarak da başarılı olma genel amaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Yarışma, sporun özünü oluşturur. Ancak, öğrenci ders dışında ilgi duyduğu spor dalına kendi isteği ile katılması, sürekli yarışma duygusunun ön plana çıkartılmasını ve tek amaç olmasını gerektirmez. Okul sporunun amacında zaten performansla yönelik değildir. Bu nedenle, toplu spor organizasyonları, yürüyüşler, spor şenlikleri, turnuvalar, bayramlar v.b. gibi organizasyonların yapılması, hem çocuk ve gençlerin fiziksel, ruhsal ve toplumsal özelliklerine ve okul sporunun amaçlarına daha uygun, hem de *fair-play* kavramının davranışa dönüştürülmesinde daha etkili eğitim ortamı yaratacaktır.

Öğretmenler kendilerini örnek alınacak birer model olarak görür ve bu yönde davranışlar sergilerlerse, çocuk ve gençlerin sosyal davranışlarını ve kişiliklerini değiştirebilirler (8). Bu gerçekten hareketle, ders dışında yapılan sportif etkinliklerde öğretmen davranışları ve hazırlanan sınıf ortamı da çocuk ve gençlerin *fair-play* kavramını benimsemeleri ve bu yönde davranış geliştirmelerinde etkili olacaktır. Öğretmenlerin sadece kazanmayı amaç edinmeleri ve öğrencileri bu yönde koşullandırmaları, onların spor ve toplumsal yaşam adına olumsuz davranışlar kazanmalarına neden olmaktadır. Bu bağlamda, özellikle beden eğitimi ve spor öğretmeni, antrenör ve yöneticisi yetiştiren öğretim kurumları, eğitim ve öğretim programlarını spor ahlakı ve felsefesi ilkelerini davranışa dönüştürecek tarzda geliştirmeleri gerekir. Günümüzde Spor Felsefesi disiplini altında işlenecek olan bu konunun, yeterince önemsenip ilgi gördüğü ise söylenemez.

Ödüllendirme sistemi de bu konuda etken faktördür. İlk ve ortaöğretim çağındaki çocuk ve gençlerin psiko-sosyal yapıları dikkate alındığında ödüllendirmenin ne denli etkili olduğu anlaşılır. Başarılı olanı ödüllendirirken, centilmen olanı da buna koşut olarak ödüllendirmek ve öne çıkarmak gerekir. Okul çağı çocuk ve gençlere centilmenlik ödülünün de yarış kazanma kadar önem taşıdığı öğretmenler ve yöneticiler tarafından her fırsatta vurgulanması, yasal düzenlemelerin bu yönde yapılması da ayrıca önem taşımaktadır.

Fair-play kavramının toplumda benimsenip davranışa dönüştürülmesinde elit sporcuların tutum ve davranışları da etkili olmaktadır. Gençlerin örnek aldıkları bu sporcular spor ve özel yaşamlarında toplumun beklentileri doğrultusunda *fair-play* anlayışına uygun hareket etmek zorundadırlar. Yarışmaların yapıldığı ortamlarda meydana gelen üzücü olayların antrenör, hakem, sporcu ve yöneticilerin spor dışı davranışlarından kaynaklandığı gerçeğini dikkate aldığımızda, *fair-play* kavramının sadece seyirciyi ilgilendirmede olduğu gerçeğinin altını çizmiş oluruz. Spor eğitiminin yoğun bir biçimde yapıldığı spor kulüplerinde her türlü teknik, taktik çalışmalar yapılmasının yanı sıra, oyun kuralları ve sporda centilmenliğe yönelik eğitim çalışmalarının istenen düzeyde yapılmadığını görmekteyiz. Toplumda var olan "*mutlaka şampiyon ol; ne olursa olsun kazan*" biçimindeki tercihler, *fair-play* düşüncesinden beklentilerin ön plana çıkmasını engellemektedir (11,12).

Dünyada ve buna bağlı olarak da ülkemizde spora olan ilgi giderek artmaktadır. İlginin yoğun olarak yaşandığı/yaşatıldığı futbolda sorunlar daha karmaşık hale gelmektedir. Bu durum futbol oyununun kendisinden kaynaklanan bir özellik olduğu söylenemez. Futbolu öne çıkaran ve kitleleri peşinden sürükleyen başta medya olmak üzere artık kendisi bir endüstri haline gelmiş ve kendi sermayesiyle birlikte kurallarını da yaratmıştır. *Faiy-play* genelde bütün spor dallarında arzulanan bir durum olmasına rağmen bu kavramın en fazla ihlal edildiği spor dalı ise Futboldur. Futbolun yıllık rantının 250 milyar dolar olduğu dikkate alındığında (13). *fair-play* kavramıyla futbolu yönetmek ve yönlendirmek fazlasıyla güçleşmiştir. Çocuk ve gençlerin büyük ilgisinin olduğu futbolda kazanmak ve rant elde etmek için bütün sportif kuralların ihlal edildiği düşünüldüğünde, çocuk ve gençlere ve dolayısıyla topluma iyiyi, güzeli, doğruyu, dürüstlüğü, centilmenliği, anlayış ve hoşgörüyü, erdemli olmayı nasıl kazandırılacağı da başlı başına bir sorun olarak ortada durmaktadır. Mutlaka bir dönüm noktası bulunup bu yanlışlıktan dönülmelidir. Çocuk ve gençlerin futbola olan bu ilgisi onları yıkıcı bir sonuca değil, eğitsel anlamda kazanılmış olumlu bir sonuca götürücü uygulamalara yer verilerek, futbol aracılığıyla eğitilmelidirler. Bu konuda genelde spor ve özelde de futbol yöneticilerine, antrenörlere, sporculara ve medyaya önemli görevler düştüğü kaçınılmazdır. Sürekli ceza uygulamalarıyla *fair-play* kavramına aykırı tutum ve davranışlar nereye kadar önlenir? Küçük yaştan itibaren *fair-play* kavramı öne çıkartılarak içselleştirilmeli ve içsel bir disiplin ilkesi olarak hayata geçirilmelidir.

Diğer taraftan bu kavramın gelişmesinde moda olan ifadeyle medyanın da etkisi yadsınamayacak kadar önemlidir. Basının sadece kazananın sevincine ortak olması ve onu takdir etmesi, kaybedenin ortaya koyduğu iyi davranışları değerlendirememesi ve tanıtmaması, spora katılan kişi ve kuruluşların *fair-play* anlayışına uygun davranışlarının gereği gibi değerlendirilememesi bu konuda en büyük eksiklik olarak görülmelidir.

SONUÇ

Sonuç olarak, yaşadığımız toplumda insanlar arası ilişkiler karşılıklı saygı temeline dayanmaktadır. Bu ilişkiyi kurabilmek, gerekli eğitim almakla mümkündür. Okul sporlarındaki amaçsal değerler, genel olarak insanın evrensel değerleriyle yakından ilgilidir. Bu bağlamda, *fair-play* kavramı bir nezaket kuralı değil, yaşamın her alanında uyulması gereken bir kavram olarak karşımızda durmaktadır. Çünkü insanlar, bu kavramı yaşama geçirecek ve sahip çıkacak donanımla yaratılmış varlıklardır. Bu açıdan, *fair-play*'in sadece spor kavramı içerisinde görülüp tartışılması yetersiz kalmaktadır. Yaşamın her alan ve aşamasında insanla birlikte olması, bu kavramın etki alanını genişletmektedir. Sadece okul sporu veya beden eğitimi dersleriyle sınırlı tutmak eksik ve yanlış sonuçların doğmasına neden olabilir. *Fair-play*, sadece sportif ilişkileri düzenleyen bir kavram değil, bir kültür olayı olarak da ele alınmalıdır. Trafikte ışıklara uymak, kuyruğa girip sıra beklemek, başkalarının hakkına saygı göstermek, kendi hakkına sahip çıkmak bu ve benzeri davranışların hepsi *fair-play*'dir. Bu kavramın temeli aile ortamında ve okul sıralarında atılarak büyük bir yaşam disiplini olarak ele alınmalı, spor yorumundan en ince sportif etkinliklere kadar bu ana ilkedden ayrılmamak gerektiği insanlarımızla aktarılmalıdır (11). Okul sporu bağlamında baktığımızda yarışmayı ve kazanmayı değil eğlenmeyi, hoşça vakit geçirmeyi, diğer insanlarla etkileşim içerisinde olmayı öne çıkaran sportif organizasyonların düzenlenmesi çocuk ve gencin gelişim özelliği de dikkate alındığında daha eğitsel olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

1. Şahin, M., Spor Ahlakı ve Sorunları, İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 1998
2. Erdemli, A., Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi, İstanbul: E Yayınları, 2002
3. Oxford İngilizce-Türkçe Sözlük., Güneş Yayınları, Oxford University Press. S. 594, 1985
4. Simon, R., LFAir Play 'Sports, Values & Society', USA: Oxford, Westview Pres, 1991
5. Yıldırım, İ., "Sporda Fair Play Kavramının Tarihsel Boyutları", Spor Bilimleri II.Ulusal Kongresi Bildirileri "20-22 Kasım 1992", Ankara: H.Ü.Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu Yayın No:3, s.394, 398, 1992
6. Brase, G., Bildung und Erziehung in den Englischen Public Schools. Regensburger, Pp. 32, 1967
7. Fromm, E., Erdem ve Mutluluk . (Çev: Ayda Yörükkan), T.İş Bankası Kültür Yayınları No:325, Ankara: Doğu Matbaacılık ve Ticaret Ltd.Şti. s. 21, 22, 31, 38, 261, 284, 1947
8. Wolff, S., Problem Çocuklar ve Tedavi (Çocuk ve Stres), (Çev: A. Oral, S. Kara), SAY Kitap Pazarlama, İstanbul :Onur Basımevi. S. 301, 1986
9. Orhun, A., "Fair Play Okul Sporunda Bir Eğitim İlkesidir", Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri "20-22 Kasım 1992", Ankara: H.Ü. Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu Yayın No:3, s. 412, 413, 414, 1992
10. MEB., İlköğretim Okulları, Lise ve Dengi Okullar Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programları, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1988
11. Gökçe, A., "Sporda Erdemlik: Fair Play". Türk-Alman Kültür Diyalogunda Spor Ahlakı ve Spor Felsefesine Yeni Yaklaşımlar, İstanbul: Maya Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti. s.17, 18, 1991
12. Loand, S., "The Logic of Progress and the art of moderation in Competitive Sports", (Ed: Torbjörn Tannsjö and Claudio Tamburrini). Values in Sport. London & New York: E & FN SPON, p: 48, 2000
13. Erzik, Ş., "Futbolun Rantı 250 Milyar Dolar", Cumhuriyet Gazetesi, 23 Ocak 2004, Sayfa: 18, 2004